

5. ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα έχουν αναπτυχθεί δραστηριότητες και πρωτοβουλίες **με επιχειρηματικό ενδιαφέρον**, οι οποίες συνδυάζουν τους κοινωνικούς με τους οικονομικούς – παραγωγικούς στόχους και προσεγγίζουν την έννοια των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οι υπάρχουσες μορφές δραστηριοτήτων (επιχειρηματικών και μη) είναι οι παρακάτω.

1. *Οι Συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις [Γυναικείοι και μικτοί συνεταιρισμοί (ανδρών και γυναικών), Αγροτικοί, Αγροτουριστικοί, Αστικοί, Μεταποιητικοί, Καταναλωτικοί, Συνεταιριστικές τράπεζες κ.τλ.)]*
2. *Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)*
3. *Η Αστική Εταιρεία*
4. *Οι Ε.Π.Ε. και Ο.Ε. που πληρούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας*
5. *Οι Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης (Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, η αμιγής ή μικτή επιχείρηση των Ο.Τ.Α., οι διαδημοτικές και δικοινοτικές επιχειρήσεις, οι Δημοσυνεταιριστικές Ανώνυμες Εταιρείες, οι Ανώνυμες εταιρείες Λαϊκής Βάσης και Ε.Π.Ε.)*
6. *Κοινωνικές επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν από Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια του Α΄ Κύκλου της EQUAL [(με τη μορφή της Α.Μ.Κ.Ε., Ε.Π.Ε., της κοινωνικής δικαιοχρησίας (social franchising) και της θερμοκοιτίδας επιχειρήσεων (business incubator)]*
7. *Τα Ιδρύματα (που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανισμών)*
8. *Φορείς και εταιρικά σχήματα που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες για ένταξη στην απασχόληση ατόμων αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας (προγράμματα καταπολέμησης αποκλεισμού, Horizon, Now, Youthstart, Integra, Ψυχαργός)*
9. *Αναπτυξιακές Συμπράξεις της κ.π. EQUAL α και β κύκλου*
10. *Φορείς και εταιρικά σχήματα με σαφή προορισμό την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας από μειονεκτικές ομάδες πληθυσμού ή σε μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές (Κ.Π. LEADER, EQUAL κ.ά.)*

11. *Οργανώσεις και Δομές που δραστηριοποιούνται στην προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή, της ποιότητας ζωής και στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών*
 12. *Σχήματα που εντάσσονται στα Ευρωπαϊκά προγράμματα και Πρωτοβουλίες και Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης*
 13. *Το Αστικό Σωματείο (ΜΗ.ΚΥ.Ο.) ή Αλληλοβοηθητικό Σωματείο ή Ταμείο*
 14. *Δομές, Δίκτυα που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της κ.π. Equal ά κύκλου από 5 Αναπτυξιακές Συμπράξεις στο μέτρο της Κοινωνικής οικονομίας*
- (Χρυσάκης κ.ά., 2000, σελ. 53, Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 24-28, Κετζίετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 9-10).

Εξ αυτών, **θεσμοθετημένες δραστηριότητες** (δηλαδή υπάρχει νομικό πλαίσιο) είναι οι Συνεταιρισμοί, η Αστική μη κερδοσκοπική Εταιρεία, οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.), οι Επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης, το Αστικό Σωματείο (ΜΗ.ΚΥ.Ο.), το Αλληλοβοηθητικό Σωματείο ή Ταμείο, οι Ε.Π.Ε. και οι Ο.Ε. (Κασαβέτης Δ, *Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου*, 1999, σελ. 102-109).

Επιχειρηματική κοινωνική δραστηριότητα – και ως εκ τούτου θεωρούνται κοινωνικές επιχειρήσεις – ασκούν οι παρακάτω.

- Οι Συνεταιρισμοί
- Η Αστική Εταιρεία
- Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί (Κοι.Σ.Π.Ε.)
- Οι Ε.Π.Ε. και Ο.Ε. που πληρούν τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας
- Οι εταιρείες της Αυτοδιοίκησης (Οι Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, η αμιγής ή μικτή επιχείρηση των ΟΤΑ, Δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις, Ανώνυμες Εταιρείες Λαϊκής Βάσης κ.τλ.)
- Τα ιδρύματα (που διαθέτουν χαρακτηριστικά κοινωνικών οργανισμών)

Σήμερα υπάρχει ένας μεγάλος προβληματισμός για το **ποια θεωρείται κοινωνική επιχείρηση**, διότι δεν υπάρχει Νομοθετικό και Θεσμικό πλαίσιο που τις καθορίζει,

εκτός του πλαισίου για τους Κοι.Σ.Π.Ε. Εντούτοις, η σύγχρονη πρακτική της κατηγοριοποιεί ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους και τις αρχές λειτουργίας τους.

6. ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

6.1. Συνεταιρισμός

α) Έννοιες

Οι Συνεταιρισμοί αποτελούν εκούσιες ενώσεις προσώπων, που σκοπεύουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών τους, μέσα από την κοινή επιχειρηματική και κοινωνική δραστηριότητα, με ισότιμη συνεργασία (ένα πρόσωπο, μία ψήφος) άσχετα από τις εταιρικές μερίδες που κάποιο μέλος κατέχει), με αμοιβαία βοήθεια και δημοκρατικά εκλεγμένη διοίκηση.

Οι συνεταιρισμοί έχουν συνήθως εμπορικό χαρακτήρα. Δεν αποκλείεται στο συνεταιρισμό η επιδίωξη και πραγματοποίηση κέρδους, αλλά αυτό δεν αποτελεί, την κύρια και άμεση επιδίωξη, για αυτό και η διανομή των κερδών μπορεί να αποκλεισθεί με το καταστατικό.

Ο συνεταιρισμός θεωρείται **προσωπική εταιρεία**, γιατί αποτελεί ένωση προσώπων και όχι ένωση κεφαλαίων. Οι συνεταιρισμοί διέπονται από το Νόμο 2810/2000 (αγροτικοί συνεταιρισμοί), από το Νόμο 1667/86 (αστικοί συνεταιρισμοί), από το Νόμο 2076/92 (συνεταιριστικές τράπεζες) και από το προεδρικό διάταγμα (Π.Δ.) 93/87 (οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί).

Τη βάση της εταιρικής ιδιότητας στο συνεταιρισμό αποτελεί η **συνεταιριστική μερίδα**. Συνεταιριστική μερίδα είναι το ελάχιστο ποσό συμμετοχής κάθε προσώπου στο συνεταιρισμό. Κάθε συνέταιρος εγγράφεται για διαφορετικό αριθμό συνεταιριστικών μερίδων. Το **κεφάλαιο** του συνεταιρισμού αποτελείται από τις συνεταιριστικές μερίδες και από τα δικαιώματα εγγραφής.

Ένας συνεταιρισμός μπορεί να υιοθετήσει οποιοδήποτε είδος νομικής μορφής, η οποία μπορεί να προσαρμοστεί στον ανωτέρω ορισμό και χαρακτηριστικά. Ο συνεταιρισμός αποτελεί προσπάθεια των συνεταιριζόμενων μελών να συνεργαστούν σε μία **συλλογική βάση**, να αποφασίζουν οι ίδιοι στα πλαίσια μιας δημοκρατικά εκλεγμένης διοίκησης και να περιορίσουν τα υπερβολικά κέρδη των ενδιάμεσων

κερδοσκόπων (Κασσαβέτης Δ., *Πρακτικά συνεδρίου, ΤΕΙ Μεσολογγίου, 2001*, σελ. 102, Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005*, σελ. 34)

Συνεταιρισμός Γυναικών Πέτα Άρτας (FORUM DIONI II)
(Φωτογραφία από το προσωπικό αρχείο Ντούλια Θ.)

β) Κατηγορίες συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί ποικίλουν αρκετά στο μέγεθος, τον τομέα και τον τύπο ιδιότητας μέλους. Υπάρχουν πολλών ειδών συνεταιρισμοί (Αστικοί, Αγροτουριστικοί, Μεταποιητικοί, Καταναλωτικοί, ανδρών και γυναικών ή μόνο γυναικών κ.τλ.).

Οι κύριες κατηγορίες είναι οι εξής:

- Οι **αγροτικοί συνεταιρισμοί**, οι οποίοι διέπονται από το Νόμο 2810/2000
- Οι **αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί**
- Οι **αστικοί συνεταιρισμοί**, οι οποίοι διέπονται από το Νόμο 1667/86 και το Νόμο 2076/92 (συνεταιριστικές τράπεζες)
- Οι **οικοδομικοί συνεταιρισμοί**, οι οποίοι διέπονται από το Π.Δ. 93/87
(Κασσαβέτης Δ., *Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2001*, σελ. 102-109).

γ) Διαδικασίες σύστασης συνεταιρισμού

Για τη σύσταση συνεταιρισμού απαιτούνται οι εξής ενέργειες:

Σύνταξη και έγκριση καταστατικού και καταχώριση στο μητρώο συνεταιρισμών. Το καταστατικό πρέπει να περιέχει την επωνυμία και το σκοπό του συνεταιρισμού, τη διάρκεια, την έδρα του και τον τρόπο διοικήσεως την ευθύνη των συνεταίρων, τον τρόπο και το χρόνο συντάξεως του Ισολογισμού και του πίνακα διάθεσης κερδών, τον τρόπο εισδοχής νέων μελών και απομάκρυνσης παλαιών και την αξία κάθε συνεταιριστικής μερίδας.

δ) Χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού

Τα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού είναι τα ακόλουθα.

- Η συλλογική συγκρότηση και το μεταβλητό του αριθμού των συνεταίρων (απαιτούνται τουλάχιστον 7 άτομα αρχικά για τους αγροτικούς και 21 για τους αστικούς συνεταιρισμούς)
- Η διαίρεση του κεφαλαίου σε «μερίδες», το ύψος του οποίου καθορίζεται από τα μέλη
- Η μικρή ευθύνη των συνεταίρων, η οποία ανέρχεται στο ύψος του εταιρικού μεριδίου
- Η δημιουργία απασχόλησης και η κινητοποίηση των μελών του
- Η ισοτιμία στη λήψη αποφάσεων (άτομο και ψήφος, άσχετα από τον αριθμό των μερίδων)
- Η ισοτιμία στις αποφάσεις, άσχετα των αριθμό των μερίδων (ένα άτομο μία ψήφος)
- Η κοινωνική ευθύνη που συνήθως επιδεικνύουν
- *Η ύπαρξη δύο οργάνων διοίκησης (της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου) και ενός εποπτικού οργάνου (του Εποπτικού Συμβουλίου) (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 34).*

ε) Αρχές συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν με βάση τις διεθνώς καθιερωμένες συνεταιριστικές αρχές, οι οποίες αποτελούν και τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες υλοποιούν τις αξίες τους.

Οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

1. Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή των μελών
2. Δημοκρατική διοίκηση
3. Οικονομική συμμετοχή των μελών
4. Αυτονομία και ανεξαρτησία
5. Εκπαίδευση, πρακτική άσκηση και πληροφόρηση

6. Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών

7. Ενδιαφέρον για την κοινότητα

(Κοσμόπουλος Δ., *Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου*, 2001, σελ. 113).

στ) Οφέλη για τα μέλη

Ορισμένα από τα **οφέλη** των μελών των συνεταιρισμών ποικίλλουν. Μεταξύ των σημαντικότερων είναι τα παρακάτω.

- Η συλλογική λειτουργία και συνυπευθυνότητα
- Ο επιμερισμός του επιχειρηματικού ρίσκου
- Η κατανομή των ευθυνών
- Ο εμπλουτισμός με την εμπειρία πολλών μελών
- Η ισοτιμία στις αποφάσεις (άτομο και ψήφος, άσχετα από τον αριθμό των μερίδων που κατέχει)
- Οι δημοκρατικές διαδικασίες
- Η δημιουργία εισοδήματος

ζ) Όργανα διοίκησης

Ο συνεταιρισμός διοικείται από **α)** τη Γενική Συνέλευση, **β)** το Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μελών και **γ)** το τριμελές Εποπτικό Συμβούλιο το οποίο επίσης εκλέγεται από τη γενική συνέλευση.

η) Ενδεικτικές δραστηριότητες συνεταιρισμών

Ενδεικτικές δραστηριότητες συνεταιρισμών αποτελούν οι ακόλουθες.

- *Η εξάσκηση και ανάδειξη παραδοσιακών επαγγελμάτων*
- *Η παραγωγή, οργάνωση και προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού*
- *Η παραγωγή και διαχείριση προϊόντων της οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών (τρόφιμα, γλυκά, χειροτεχνικά προϊόντα κ.τλ.)*
- *Η συγκέντρωση, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, συντήρηση, μεταφορά και πώληση προϊόντων οικιακής οικονομίας και οικοτεχνίας των μελών*

- Η απόκτηση κατά κυριότητα ή μίσθωση αστικών και αγροτικών ακινήτων για τη δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων
- Η οργάνωση πρότυπης ή πειραματικής εκμετάλλευσης της οικιακής τέχνης
- Η οργάνωση, διοίκηση υπηρεσιών επιχειρηματικής συμβουλευτικής και Marketing προώθησης των προϊόντων του Συνεταιρισμού ή άλλων επιχειρήσεων
- Η συνεργασία με ομοειδείς φορείς και επαγγελματίες κάθε είδους οργανώσεις και ιδιώτες για την προώθηση και πώληση των ιδίων προϊόντων και άλλων που προέρχονται από τρίτους
- Η οργάνωση και διοίκηση πολιτιστικών, οικονομικών, αγροτουριστικών ή περιβαλλοντολογικών δραστηριοτήτων (ημερίδων, συνεδρίων περιβαλλοντολογικών πηγών)
- Η οργάνωση βιολογικών καλλιεργειών, η παραγωγή οικολογικών προϊόντων και η μεταποίηση αυτών (φαρμακευτικά, αρωματικά φυτά κ.ά.)
- Η δημιουργία και ανάπτυξη μελισσοκομίας και δενδροκομίας με σκοπό την πώληση αυτών των προϊόντων
- Η μεταποίηση, τυποποίηση, παραγωγή και εκμετάλλευση αλιευτικών προϊόντων
- Η ανάπτυξη υπηρεσιών και προϊόντων εστίασης και catering
- Η δημιουργία και λειτουργία κέντρων δημιουργικής απασχόλησης, φιλοξενίας και ψυχαγωγίας παιδιών, ηλικιωμένων ή Α.Μ.Ε.Α.
- Η παραγωγή χειροτεχνημάτων (υφαντών, κεντημάτων, κούκλων), παραδοσιακών στολών (Trade Houses DIONI II, 2005 (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 38).

θ) Φορολογική νομοθεσία

Ο συνεταιρισμός τηρεί τα βιβλία που προβλέπει η φορολογική νομοθεσία και επιπλέον,

- Βιβλίο μητρώου των μελών
- Βιβλίο πρακτικών της Γενικής Συνέλευσης
- Βιβλίο πρακτικών συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου
- Βιβλίο πρακτικών συνεδριάσεων του Εποπτικού Συμβουλίου

Τα **καθαρά κέρδη** του συνεταιρισμού διατίθενται για το σχηματισμό **τακτικών, έκτακτων και ειδικών αποθεματικών και για διανομή στους συνεταιίρους**. Για το σχηματισμό **τακτικού αποθεματικού** παρακρατείται τουλάχιστον το ένα δέκατο των καθαρών κερδών χρήσης. Η παρακράτηση δεν είναι υποχρεωτική όταν το ύψος του αποθεματικού έχει εξισωθεί με τη συνολική αξία των συνεταιριστικών μερίδων. Το μέρος των κερδών που δε διανέμεται, διατίθεται με απόφαση της Γ.Σ. για τους σκοπούς του συνεταιρισμού. Τα παραπάνω βιβλία πριν από τη χρήση τους θα πρέπει να θεωρηθούν από τον ειρηνοδίκη της περιφέρειας που εδρεύει ο συνεταιρισμός ((Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 38).

1) Ο κοινωνικός χαρακτήρας των συνεταιρισμών

Οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις τείνουν να είναι πολύ ευαίσθητες στις κοινωνικές ευθύνες τους. Η πρώτη ευθύνη τους είναι φυσικά προς τα μέλη τους, αλλά η αποκεντρωμένη και δημοκρατική φύση τους και η δραστηριότητά τους σημαίνει ότι έχουν ή πρέπει να έχουν σταθερές αναφορές στις **τοπικές και περιφερειακές κοινότητες**. Οι αποφάσεις τους επομένως πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και αυτές τις παραμέτρους, σε σχέση με μία «συμβατική» επιχείρηση, η οποία στοχεύει πρωτίστως στο κέρδος.

1α) Πλεονεκτήματα του συνεταιρισμού

Οι Συνεταιρισμοί αποτελούν ιστορικά τον κύριο κορμό της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα. Λειτουργούν ως επιχειρήσεις, με την έννοια ότι παράγουν και διαθέτουν στην αγορά προϊόντα ή υπηρεσίες. Στο σύνολο των οργανώσεων του τρίτου τομέα, οι συνεταιρισμοί κυρίως εμφανίζονται να αναπτύσσουν συναλλακτικές σχέσεις με το δημόσιο τομέα, να αποτελούν δηλαδή αναδόχους προμήθειας αγαθών ή υπηρεσιών, εργασίας ή έργου.

Οι συνεταιρισμοί παρέχουν θέσεις σε άτομα που ο κερδοσκοπικός ιδιωτικός τομέας δε θέλει να προσεγγίσει.

- Εντάσσουν ουσιαστικά στο χώρο εργασίας άτομα που διαφορετικά θα ήταν αποκλεισμένα από την απασχόληση και θα εξαρτώνται από την κοινωνική βοήθεια.
- Παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες σε τμήματα της αγοράς που θεωρούνται μη κερδοσκοπικά και συμπληρώνουν από το Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα, προσφέροντας εναλλακτικές λύσεις, καλύπτουν ανάγκες και προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες που είναι καινοτόμες.
- Συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας, ενισχύοντας την απασχολησιμότητα των ανέργων, εντάσσουν τις γυναίκες στην παραγωγική διαδικασία και στην επιχειρηματική δραστηριότητα και για αυτό συνιστούν επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας και όχι κεφαλαίου (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 38).

6.2. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Η αγροτική κοινωνία χρησιμοποίησε το συνεταιριστικό θεσμό ευρέως για τον τεχνικό και κεφαλαιουχικό εξοπλισμό της και η αύξησε της αγροτικής παραγωγής εξασφάλισε επάρκεια αγροτικών προϊόντων τόσο στον Αγροτικό, όσο και στον Αστικό πληθυσμό της Ελλάδας, ενώ η παραγωγή αυτή συνετέλεσε σημαντικά στην ανάπτυξη και του δευτερογενούς τομέα. Σήμερα, η Νομοθεσία περί συνεταιρισμών (Ν. 2810/2000) περιλαμβάνει καινοτόμους διατάξεις που δίνουν ώθηση στη συνεταιριστική οργάνωση.

Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί μεταπολεμικά και μέχρι το 1974 έδωσαν **μεγάλες δυνατότητες** στους αγρότες για τη δημιουργία εισοδήματος, ενώ παράλληλα συνέβαλαν στην υπέρβαση της παραδοσιακής καλλιέργειας, διευκόλυναν τα μέλη στην απόκτηση του αναγκαίου εξοπλισμού και έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της αγροτικής οικονομίας και κοινωνίας.

Ωστόσο, η μετάβαση από την παραδοσιακή γεωργία σε προηγμένες μορφές επιχειρηματικότητας δεν ολοκληρώθηκε σε ανώτερα επίπεδα εκβιομηχάνισης και εμπορίας, λόγω κυρίως της ανεπαρκούς στήριξης από το κράτος και από το τραπεζικό σύστημα, καθώς και λόγω της δυσχέρειας των συνεταιρισμών για πρόσληψη του αναγκαίου στελεχιακού δυναμικού και της μεσολάβησης της δικτατορίας που εξάρθρωσε το συνεταιριστικό κίνημα.

Πολλές φορές οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις και η κρατική κηδεμονία περιόρισαν τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σε ένα **μεσολαβητικό ρόλο** μεταξύ κρατικών, κομματικών και πολιτικών δεσμών και αγροτών. Μετά το 1974 (μεταπολίτευση) οι κυβερνήσεις υποστήριξαν το συνεταιριστικό κίνημα και τη συνεταιριστική επιχειρηματικότητα και παρατηρήθηκε μεγάλη ανάπτυξη στην εκμετάλλευση ορισμένων προϊόντων (λάδι, καπνός, κρασιά, οπωροκηπευτικά γαλακτοκομικά, πτηνοτροφικά και παραδοσιακά προϊόντα).

Όμως, αργότερα, η δημιουργία πλεονάζοντος προσωπικού και μη παραγωγικών θέσεων εργασίας, η έλλειψη σταθερών κριτηρίων για επενδυτικές δραστηριότητες, οι συχνές και ανεπαρκείς αλλαγές της συνεταιριστικής νομοθεσίας και η εισαγωγή τυποποιημένων προϊόντων από την Ε.Ε., **οδήγησαν τους συνεταιρισμούς σε κρίση**. Σήμερα, στα πλαίσια ενός πολυλειτουργικού ρόλου των αγροτικών στρωμάτων, οι Αγροτικοί συνεταιρισμοί καλούνται να **αναβαθμίσουν τον οικονομικό και κοινωνικό τους ρόλο**, να ανασυνταχθούν και να διαχειριστούν με ικανοποιητικό τρόπο προβλήματα **ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας** με τη δημιουργία **ανεξάρτητων και επιχειρηματικά αποτελεσματικών οργανώσεων** είτε αυτόνομα είτε σε κοινές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες με άλλες τοπικές δυνάμεις (Τ.Α., Αστικούς Συνεταιρισμούς, Συνεταιριστικές Τράπεζες κ.τλ.) και με εκλογικευμένη στελέχωση και επενδυτικό προσανατολισμό.

Παράλληλα, θα πρέπει να στοχεύουν σε **αύξηση της ανταγωνιστικότητας** των προϊόντων τους, όχι μόνο με τη μείωση του κόστους παραγωγής και την υψηλή ποιότητά τους, αλλά και με τη συντονισμένη δράση τους στους τομείς **παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία** (Κασσαβέτης Δ., *Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου*, 2001, σελ. 102-103).

1

2

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί Γυναικών από το Forum DIONI II, 2005
(Αγροτικός Χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Κρουσώνα Κρήτης «Κρητοτεχνική», Συνεταιρισμός Απειράνθου Νάξου)
(Φωτογραφίες από το προσωπικό αρχείο Ντούλια Θ.)

6.3. ΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μία μεγάλη ανάπτυξη των **αστικών συνεταιρισμών**, λόγω της πίεσης που δέονται διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες από την ένταση του οικονομικού ανταγωνισμού.

Με βάση το Νόμο 1667/86, λειτουργούν συνεταιριστικές επιχειρήσεις στον τομέα της πίστης (Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών), της κατανάλωσης (Πανελλήνια Ένωση Καταναλωτικών συνεταιρισμών), στον τομέα του ξύλου (Πανελλήνια Ομοσπονδία Βιοτεχνών συνεταιρισμών Ξύλου), στους τομείς των υδραυλικών και ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων (Πανελλήνια Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών), στον Τομέα του Φαρμάκου κ.τλ. Ταυτόχρονα, σημαντική δραστηριότητα αναπτύσσεται από τις μεγάλες Ανώνυμες Συνεταιριστικές Εταιρείες, όπως η Συνεταιριστική **Καπνοβιομηχανία** Ελλάδας (ΣΕ.ΚΑ.), η Συνεταιριστική **Ασφαλιστική** Α.Ε.Γ.Α., η Συνεταιριστική Επιχείρηση **γάλακτος** «Δωδώνη» και η συνεταιριστική οργάνωση παραγωγής **πτηνοτροφικών ειδών** «Πίνδος».

Comment [u1]: 27/1—2.27

Οι Αστικοί συνεταιρισμοί και οι Ενώσεις τους **προσπίζουν τους επαγγελματιοβιοτέχνες**, τους εξασφαλίζουν εισόδημα, ενώ προσφέρουν **ποιοτικά και φτηνότερα προϊόντα από τις συμβατικές επιχειρήσεις** (Κασσαβέτης Δ., *Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογίου*, 2001, σελ. 103). Ταυτόχρονα, οι ίδιοι οι επαγγελματίες – μέλη διαχειρίζονται τους συνεταιρισμούς, ενώ οι τοπικές κοινωνίες, μέσω των ισχυρών συνεταιριστικών οργανώσεων, απολαμβάνουν τα οφέλη της

τοπικής ανάπτυξης, της απασχόλησης (θέσεις εργασίας), της ποιότητας των προϊόντων, των χαμηλότερων τιμών στα προϊόντα – σε σχέση με τα προϊόντα των συμβατικών επιχειρήσεων. Είναι αυτονόητο βέβαια ότι και οι Αστικοί συνεταιρισμοί πρέπει να ανταποκριθούν στα αιτήματα της Αγοράς, να είναι βιώσιμοι και ανταγωνιστικοί με υψηλό επίπεδο στελεχών, ποιότητας, τεχνολογίας και εξαγορών (Λυμπεράκη Α., 1992, σελ. 35).

6.4. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ (Κοι.Σ.Π.Ε.)

α) Βασικά χαρακτηριστικά

Ο Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, με περιορισμένη ευθύνη των μελών του, που θεσμοθετήθηκε με το Νόμο 2716/99, άρθρο 12, για την αντιμετώπιση και την επιχειρηματική δραστηριοποίηση των ατόμων με ψυχοκινητικά προβλήματα και την επαγγελματική και κοινωνική ένταξή τους. **Αποτελεί μία ιδιαίτερη μορφή συνεταιρισμού, αφού παράλληλα είναι παραγωγική και εμπορική μονάδα αλλά και Μονάδα Ψυχικής Υγείας. Η ανάπτυξη και η εποπτεία του Κοι.Σ.Π.Ε ανήκει στο Υπουργείο Υγείας και ασκείται από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας.** Στους συνεταιρισμούς αυτούς συμμετέχουν, εκτός και από τα **Α.Μ.Ε.Α.** και **ειδικευμένα στελέχη ψυχικής υγείας** (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχοθεραπευτές) και **φορείς Τ.Α.**, ενώ χρηματοδοτούνται από το Υπ. Υγείας και Πρόνοιας.

Η συμμετοχή μελών ανά κατηγορία είναι η παρακάτω.

- Κατηγορία α' – άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα σε ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο με 35%
- Κατηγορία β' – εργαζόμενοι στο χώρο ψυχικής υγείας – σε ποσοστό μικρότερο ή ίσο με 45%
- Κατηγορία γ' – Δήμοι, Κοινότητες, Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ., άλλα φυσικά πρόσωπα και ιδιώτες, σε ποσοστό μικρότερο ή ίσο με 20%

Ο Κοι.Σ.Π.Ε. αποτελεί το μόνο μέχρι σήμερα **θεσμοθετημένο** μοντέλο Κοινωνικής Επιχείρησης στην Ελλάδα. Αποτελεί από μόνο του ένα καινοτόμο μοντέλο, το οποίο έχει αρχίσει να εφαρμόζεται στη χώρα πρόσφατα και το οποίο:

- Είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με περιορισμένη ευθύνη των μελών του, έχει εμπορική ιδιότητα και αποτελεί και Μονάδα Ψυχικής Υγείας
- Έχει κοινωνικό σκοπό. Αποβλέπει στην κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλει στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια
- Εξασφαλίζει τη δημοκρατική συμμετοχή των μελών του στη λήψη αποφάσεων, στη διοίκηση – διαχείρισή του καθώς και στη διανομή των κερδών
- Εμπεριέχει το στοιχείο της αλληλεγγύης τόσο μεταξύ των μελών όσο και μεταξύ των ψυχικά ασθενών (τόσο των μελών όσο και των εργαζόμενων) (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 36-41).

β) Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης που υποστηρίχθηκαν στο πλαίσιο της Κ.Π. EQUAL ά κύκλου , Α.Σ. «ΣΥΝΕΡΓΙΑ»

1. Κοι.Σ.Π.Ε. που υποστηρίχθηκαν για τη σύσταση και λειτουργία τους βάσει του Αναλυτικού Σχεδίου Δράσης της Α.Σ. «Συνεργία»:

- 1.1. Κοι.Σ.Π.Ε. «Νέοι Ορίζοντες», Ψ.Ν. Κέρκυρας
- 1.2. Κοι.Σ.Π.Ε. Ψ.Ν. Θεσσαλονίκης
- 1.3. Κοι.Σ.Π.Ε. «Ευ Ζην», Κ.Ψ.Υ. – Παράρτημα Αιγάλεω

2. Άλλοι Κοι.Σ.Π.Ε. που υποστηρίχθηκαν για τη σύσταση και λειτουργία τους από την Α.Σ. «Συνεργία»:

- 2.1. Κοι.Σ.Π.Ε. «Διάπλους», Ψ.Ν.Α. Αττικής
- 2.2. Κοι.Σ.Π.Ε. Χανίων
- 2.3. Κοι.Σ.Π.Ε. Το.Ψ.Υ. Χίου
- 2.4. Κοι.Σ.Π.Ε. Ψ.Ν. Πέτρας Ολύμπου
- 2.5. Κοι.Σ.Π.Ε. Κ.Ψ.Υ., Παράρτημα Πάτρας
- 2.6. Κοι.Σ.Π.Ε. «Κλίμακα»

(Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός Ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 41)

Κατά τη διαδικασία σύστασης των Κοι.Σ.Π.Ε., προέκυψαν σημαντικά προς επίλυση ζητήματα παρά το γεγονός ότι αποτελούν μία θεσμοθετημένη μορφή Κοινωνικής Επιχείρησης, της οποίας οι βασικές αρχές σύστασης και λειτουργίας διαγράφονται στο Νόμο 2716/99. Τα κυριότερα ζητήματα που απασχόλησαν τα μέλη της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «Συνέργια» και τους υπό σύσταση Κοι.Σ.Π.Ε. είναι τα ακόλουθα.

Θεσμικά – Λειτουργικά ζητήματα σύστασης Κοι.Σ.Π.Ε.:

- Εξεύρεση τρόπου σύνδεσης και συνεργασίας των Τομεακών Επιτροπών Ψυχικής Υγείας με τους εποπτευόμενους από αυτές Κοι.Σ.Π.Ε.
- Ανάγκη ρυθμιστικής πρόβλεψης για την περίπτωση διαφοροποίησης των ποσοστώςσεων των 3 κατηγοριών μελών του Κοι.Σ.Π.Ε. κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, δεδομένου ότι σήμερα υπάρχει αδυναμία άμεσης διόρθωσής τους από τον ίδιο το Συνεταιρισμό.

Ασφαλιστικά – Εργασιακά Ζητήματα:

- Η απαίτηση ασφάλισης όλων των μελών του Κοι.Σ.Π.Ε. που δεν είναι ασφαλιστικά καλυμμένα, στον Οργανισμό Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε. πρώην Τ.Ε.Β.Ε.) ως επιτηδευματιών.
- Η διαμόρφωση ρυθμίσεων για τη συνέχιση των επιδομάτων πρόνοιας προς τους δικαιούχους της α' κατηγορίας των Κοι.Σ.Π.Ε.

Φορολογικά Ζητήματα:

- Παρατηρούνται κενά στην εφαρμογή του Νόμου 2716/99 από τους Κρατικούς Φορείς σε ό,τι αφορά τη φορολογική αντιμετώπιση των Κοι.Σ.Π.Ε. και την απαλλαγή τους από κάθε άμεσο ή έμμεσο ή υπέρ τρίτων φόρο.

Στην ιστοσελίδα της Αναπτυξιακής Σύμπραξης “Συνέργια” www.e-synergy.gr γίνεται αναλυτική αναφορά στις διαδικασίες σύστασης και λειτουργίας των Κοι.Σ.Π.Ε. και στο νόμο 2716/99, ενώ παρατίθεται το «Υπόμνημα Θεσμικών και Νομικών Ζητημάτων για την Ανάπτυξη των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης» που συντάχθηκε από την Αναπτυξιακή Σύμπραξη στο πλαίσιο προώθησης

και επίλυσης των ζητημάτων αυτών (Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 36-41).

δ) Πλεονεκτήματα των Κοι.Σ.Π.Ε.:

- Ο συμμετοχικός και δημοκρατικός χαρακτήρας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων
- Η επαγγελματική επανένταξη ψυχικά ασθενών
- Η δυνατότητα ανάπτυξης δράσεων για την κοινωνική επανένταξη ατόμων ψυχικά ασθενών και την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης
- Η σύνθεση των εταίρων εξασφαλίζει τη συμμετοχή των ψυχικά ασθενών στη λήψη αποφάσεων
- Ο διττός ρόλος των ψυχικά ασθενών στον Κοι.Σ.Π.Ε., ως μέλη του και ως εργαζόμενοι, χωρίς το ένα να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση του άλλου. Ο διττός αυτός ρόλος βασίζεται, αλλά και ενισχύει την αλληλεγγύη τόσο μεταξύ των ψυχικά ασθενών όσο και με τα υπόλοιπα μέλη του Συνεταιρισμού. Οι ασθενείς που μπορούν να εργαστούν στηρίζουν εμμέσως μέσω της συμμετοχής τους στην παραγωγική διαδικασία τους ασθενείς που συμμετέχουν μόνο ως μέλη στον Κοι.Σ.Π.Ε. Από την άλλη, οι ασθενείς που είναι απλά μέλη, στηρίζουν εμμέσως αυτούς που εργάζονται, συμμετέχοντας στην αύξηση του συνεταιριστικού κεφαλαίου.
- Τα μέλη της κατηγορίας β', δεν αμείβονται από τον Κοι.Σ.Π.Ε. αλλά από το φορέα ψυχικής υγείας, από όπου προέρχονται
- Υπάρχει η δυνατότητα παραχώρησης χρήσης εγκαταστάσεων και εξοπλισμού από ψυχιατρικά και άλλα νοσοκομεία, μονάδες ψυχικής υγείας και άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου
- Ο Κοι.Σ.Π.Ε. απαλλάσσεται από κάθε φόρο άμεσο, έμμεσο ή υπέρ τρίτων εκτός του Φ.Π.Α.
- Τα μέλη της α' κατηγορίας αμείβονται ανάλογα με την παραγωγικότητά τους και το χρόνο εργασίας τους και αν λαμβάνουν σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας ή επίδομα πρόνοιας ή επίδομα επανένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλιο ή παροχή, δε χάνουν αυτές τις παροχές, αλλά συνεχίζουν να τις εισπράττουν ταυτόχρονα και αθροιστικά με την αμοιβή τους στον Κοι.Σ.Π.Ε.

(Ε.Θ.Δ. κ.ο. και Υπ. Απασχόλησης, *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, 2005, σελ. 36-41)